

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії **Ян Цзін**, 1997 року народження, громадянка КНР, освіта вища – у 2021 році закінчила магістратуру Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Виконала акредитовану освітньо-наукову програму підготовки доктора філософії «Музичне мистецтво».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського Міністерства культури та стратегічних комунікацій України № 79 від 28 квітня 2025 року, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради:

Александрової Оксани Олександрівни, доктора мистецтвознавства, професора, завідувача кафедри теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського;

Рецензентів:

Чернявської Маріанни Станіславівни, кандидата мистецтвознавства, професора, проректора з наукової роботи Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського;

Копелюка Олега Олексійовича, кандидата мистецтвознавства, доцента, проректора з науково-педагогічної роботи та міжнародних зв'язків Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського;

Офіційних опонентів:

Коновалової Ірини Юріївни, доктора мистецтвознавства, доцента, завідувача кафедри теорії та історії музики Харківського державної академії культури;

Зими Людмили Вікторівни, кандидата мистецтвознавства, доцента, доцента кафедри камерного ансамблю Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової,

на засіданні 18 червня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво **Ян Цзін** на підставі публічного захисту дисертації «Функції фактури у фортепіанних творах українських композиторів кінця ХХ — першої чверті ХХІ століття» за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Дисертацію виконано в Харківському національному університеті мистецтв імені І.П. Котляревського Міністерства культури та стратегічних комунікацій України.

Науковий керівник: **Савченко Ганна Сергіївна**, кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри композиції та інструментування Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису державною мовою, робота містить науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень. Наукова праця є завершеною і самостійною, актуальність обраної теми зумовлена відсутністю спеціального дослідження, в якому обґрунтовано систему функцій музичної (фортепіанної) фактури; необхідністю напрацювання аналітичного інструментарію для дослідження сучасної фортепіанної музики, у тому числі в аспекті фактурної організації та функцій фактури; необхідністю поєднання композиторського та виконавського ракурсів у дослідженні фортепіанної фактури; потребами виконавської практики, у якій фактура трактується важливою складовою логічно-художньої цілісності; інтересом до творчості українських композиторів сучасності. Робота висвітлює значущі для сучасної науки питання, має наукову новизну та практичну цінність, містить низку нових, актуальних та достовірних результатів, що засвідчують важливість проведеного дослідження для сучасного музикознавства та мистецької практики. Вимоги щодо оформлення дисертації виконано.

Здобувачка має **5** наукових публікацій за темою дисертації, з них **3** статті у спеціалізованих фахових виданнях, затверджених МОН України:

1. Ян Цзін (2023). Реалізація смислоутворювальної та організуючої функцій фактури у фортепіанних творах сучасних українських композиторів. Аспекти історичного музикознавства, 33, 128–141. DOI 10.34064/khnum2-33.07

https://aspekty.kh.ua/vypusk33/aspekt_33_7_YangJing.pdf

2. Ян Цзін (2024). Специфіка і функції фактури у фортепіанній музиці сучасних українських композиторів (на прикладі творів З. Алмаші та Д. Малого). *Аспекти історичного музикознавства*, 36, 158–172. DOI 10.34064/khnum2-36.09

https://aspekty.kh.ua/vypusk36/aspekt_36_9_YanTszin.pdf

3. Ян Цзін (2024). Фортепіанна фактура в українському музикознавчому дискурсі. *Слобожанські мистецькі студії*, 3 (06), 178–183. DOI <https://doi.org/10.32782/art/2024.3.33>

<https://journals.spu.sumy.ua/index.php/art/article/view/431>

та 2 публікації апробаційного характеру у вигляді тез доповідей на наукових конференціях: Міжнародній науково-творчій конференції «Богатирьовські читання: школа теорії та практики» (Харків, 26 – 27. 05. 2022), XVII Всеукраїнській студентсько-аспірантській науково-практичній конференції «Музичний твір як інтенція художньо-виконавського мислення» (Дніпро, 9 – 10. 10. 2023).

У дискусії взяли участь, поставили питання та висловили зауваження:

Александрова Оксана Олександрівна, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського, із питанням, зокрема:

1. Як Ви розумієте співвідношення понять фактура і склад?

2. Які твори у Вашій дисертації проаналізовані вперше в музикознавстві?

На всі питання здобувачка надала повні відповіді, які задовольнили голову ради, зокрема здобувачка зазначила, у дисертації не було спеціального завдання визначити співвідношення складу та фактури і представити різні наукові точки зору на це складне питання. Однак, спираючись на загальнотеоретичні усталені положення, склад можна визначити як певний логічний принцип співвідношення голосів, за висловом С. Шипа, склад — це принцип фактурного влаштування. Він може бути втілений у різних типах фактури. Таким чином, склад є більш широким, а фактура — більш вузьким поняттям. Щодо другого питання, здобувачка відповіла, що у дисертації вперше проаналізовано твори С. Пілютикова (“Казка”, “Колискова”), Д. Малого (“Варіації Lamento”, “Веснянка №1”, “Діатонічні етюди” і І. Гайдена (“Стежки”, “Пісня без слів”).

Що стосується творів З. Алмаші (“Елегія”, “Краплинки” тощо), то, очевидно, вони також були проаналізовані вперше, адже жодних посилань на наукові праці з аналізом цих творів знайдено не було.

Чернявська Маріанна Станіславівна, кандидат мистецтвознавства, професор, проректор з наукової роботи Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського із питаннями, зокрема:

1. Чи існують специфічні типи фактури, характерні для українських фортепіанних творів? Як вписуються ознаки національного стилю у фактурний абрис проаналізованих Вами музичних композицій?

2. Які новітні композиторські або виконавські прийоми стали новачіями в творах, які Ви розглядали? Яку художню функцію вони виконують?

На всі питання здобувачка надала повні відповіді, які задовольнили рецензента, зокрема здобувачка зазначила, що специфічні типи фактури, характерні для українських фортепіанних творів, не існують. Але іноді в творах сучасних українських композиторів певні фактурні рішення виникають під впливом українського національного стилю. Мова йде про поліфонізацію гомофонно-гармонічної фактури внаслідок застосування багатоголосся народного типу (зі змінною кількістю голосів, перетворенням гармонічних голосів на мелодичні, нерегламентованими стрибками тощо). Це реалізується в “Пісні без слів” І. Гайдена, “Елегії” З. Алмаші, “Колисковій” С. Пілютикова. Відповідаючи на друге питання, здобувачка зазначила, що принципово нові композиторські та виконавські прийоми в аналізованих творах не зустрічаються. В них є поєднання відомих прийомів, які склались у фортепіанній музиці ХХ століття. Всі вони виконують художню функцію, адже є засобом втілення композиторського задуму.

Копелюк Олег Олексійович, кандидат мистецтвознавства, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародних зв’язків Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського із питаннями, зокрема:

1. Чому у Вашій роботі не аналізуються крупні жанри, наприклад, соната?

2. У вступі Ви зазначаєте, що коло функцій фактури розширюється в сучасній музиці. Про які функції йдеться?

На всі питання здобувачка надала повні відповіді, які задовольнили рецензента. Зокрема, вона зазначила, що дослідження великих жанрів з точки зору фактурної організації та функцій фактури може бути предметом окремого дослідження. Соната потребує спеціальних аналітичних ключів у вивченні зв'язків жанру і фактури, а також залучення додаткових функцій до складеної системи, наприклад, драматургічної. Відповідаючи на друге питання, здобувачка зазначила, що в сучасній музиці в умовах ускладненої жанрової ситуації актуалізуються функції формування виконавської стратегії і орієнтації слухацької перцепції, які забезпечують комунікацію між композиторським текстом, виконавцями і слухачами.

Коновалова Ірина Юріївна, доктор мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри теорії та історії музики Харківського державної академії культури із запитанням:

1. У першому розділі роботи ґрунтовно висвітлено різнобічні аспекти сучасної теорії фактури, окреслено базову для цієї сфери термінологію та специфіку кореляції між окресленими поняттями. Серед останніх вказується поняття «фактурна інтонація», яке лише частково окреслюється у тексті роботи. Який смисл вкладає дисертант у поняття «фактурна інтонація» (зокрема в проєкції на фортепіанну фактуру) та яким чином співвідносяться поняття «фактурна інтонація» «фактурне письмо»?

2. На стор. 49 тексту дисертації Вами розглядається складно організована система засобів виразальності фортепіано, до яких належить тембр, демпферна педаль, артикуляція та фактура, що дозволяє цьому інструменту виконувати широке коло різноманітних функцій у сольному, ансамблевому й оркестровому виконавстві. Серед таких функцій вказуються темброво-кolorистична, образно драматургічна, а також метроритмічна, що позначається в дужках, як диригентська. Чим зумовлене таке розуміння метроритмічної функції? Як Ви можете прокоментувати дану позицію?

3. У другому розділі дисертації масштабно представлена комплексна музикознавча аналітика авторських творів, що слугує підтвердженням теоретичних візій та концептуальних положень роботи, в якій наголошується на визначенні функцій фортепіанної фактури. Чи є доцільним, на Вашу думку,

розробити критерії та алгоритми щодо спеціального фактурного аналізу музичних творів, з урахуванням усіх складових сталої теорії фактури та її новітніх концептів, які уможливлюють найбільш рельєфно окреслити іманентно-фактурну специфіку творів та визначити функції фактури?

На всі питання здобувачка надала повні відповіді, які задовольнили опонента. Зокрема, здобувачка зазначила, що у розумінні “фактурної інтонації” в своєму дисертаційному дослідженні вона спиралась на дисертацію М. Борисенко, в якій науковиця трактує фактурні процеси як інтонаційні, а саму фактуру — як художньо-виразну цілісність. Це можна віднести і до фортепіанної фактури. На думку здобувачки, фактурна інтонація є звуковим втіленням письма і фактури. Відповідаючи на друге питання, здобувачка підкреслила, що фортепіано в ансамблях часто має велику вагу в організації виконання у часі, що дозволяє наділити його метро-ритмічною функцією. Функція диригента в цьому контексті нею вживається як метафора. Відповідаючи на третє питання, дисертантка зауважила, що алгоритм і критерії фактурного аналізу розробити цілком доцільно, що може складати перспективи подальшого дослідження.

Зима Людмила Вікторівна, кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри камерного ансамблю Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової із запитаннями, зокрема:

1. Як Ви вважаєте, чи треба внести корективи в запропоновану Вами систему функцій музичної (фортепіанної) фактури, якщо застосувати її при аналізі симфонічних жанрів? Якщо так, то які?

2. Враховуючи Ваш піаністичний репертуар, який напевно включає і п'єси композиторів Китаю, чи намагались Ви їх аналізувати за допомогою складеної у Вашій дисертації теоретичної схеми?

На запитання здобувачка надала повні відповіді, які задовольнили опонента. Здобувачка зазначила, що при аналізі симфонічних жанрів, напевно, до системи запропонованих функцій фактури слід додати колористичну функцію, так як оркестр є багатотембровим колективом. Що стосується другого питання, то дисертантка зауважила, що, намагаючись аналізувати твори китайських композиторів, які вона виконувала, вона використовувала складену у дисертації систему функцій фортепіанної фактури, яка виявилась дієвою.

Результати відкритого голосування:

«За» проголосували 5 членів ради,

«Проти» проголосувало 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Ян Цзін** ступінь доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради

Оксана АЛЕКСАНДРОВА

